

ביאורים לפרקי אבות

כ יהודה בן תימא אומר: הוי עז בנמר, וקף פנשר, ורין
 בצבי, וגבור פארי, לעשות רצון אביך
 שבשמים. הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם^(א), ובושת
 פנים לגן עדן^(ב). יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי
 אבותינו, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ויתן
 חלקנו בתורתך:

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

עז בנמר. הנמר הזה נולד מן חזיר היער והלביאה, כי בעת יחם האריות הלביאה מכנסת ראשה בסבכי היער ונדהמת ותובעת את החזיר והחזיר שומע קולה ורובעה, ונמר יוצא מבין שניהן. ולפי שהוא ממור הוא עז פנים, אף על פי שאין בו גבורה כל כך. אף אמה הוי עז ולא תבליש לשאל מרבה מה שלא הבנת, כאותה ששנינו לא הבישן למד: וקל פנשר. לחזר אחר תלמודך, ולא תיגע. ברכתיב (ישעיה מ) יעלו אכר פנשרים ירוצו ולא ייגעו: ורין בצבי. לרדף אחר המצות: וגבור פארי. לכבש את יצרך מן העברות: עז פנים. לפי שהעזות נכר בפנים ברכתיב (משלי כא) העז איש רשע בפניו (ט), לפיכך נקרא עז פנים: שתבנה עירך במהרה בימינו. כלומר, כשם שהזונתנו זאת המדה, שסימן לזרע אברהם בישינים רחמנים וגומלי חסדים (יבמות עט), כן יהי רצון שתבנה עירך וכו':

~ עיקר תוספות יו"ט ~

(א) עז פנים לגיהנם. שמעיו פניו שלא לעשות רצון אביו שבשמים: (ב) ונאמר ושובו רשעים לשאול: (ג) ובשת פנים לגן עדן. כמו שאמרו חז"ל כל אדם

שיש לו בשת פנים לא במהרה הוא חוטא, ברכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם בבלתי תחטאו. מדרש שמואל:

~ משיחת ש"פ נשא ה'תנש"א ~

„פרקי אבות הם חלק מתורה שבע"פ שלמודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ולכן אין להסתפק באמירת פרקי אבות, אלא צריכים ללמדם בעיון, כראוי בתורה שבע"פ. אלא שמכיון ש„איני מבקש . . אלא לפי כחן“, לא תובעים מכא"א שילמד בעיון את כל המשניות דכל פרק בכל שבת ושבת, מכיון שמסתמא ענין זה יקשה להביאו לידי פועל: אבל עכ"פ משנה אחת בכל פרק, יש ללמוד בעיון כדבעי, והיינו שנוסף לאמירת המשניות בנוסח דאדמור"ר הזקן המודפס בסידור (ששם לא נדפסו המפרשים), יחזיק לידו ג"כ ספר משניות עם מפרשי המשנה, עכ"פ ספרי המשניות עם עיקר תוספות יו"ט ופירוש רבי עובדי' מברטנורא (המפרשים היסודיים), וילמד מתוכם עכ"פ משנה אחת עם המפרשים (שהם התורה שבע"פ בתורה שבע"פ גופא).

והאמור שייך במיוחד לתלמידי התמימים, שזהו עיקר ענינם – לימוד התורה בפירושי, בהבנה והשגה, ואדרבה: הסדר אצלם הוא הפוך – בתחילה לימוד לעיון, ואח"כ אמירה סתם.

(בלתי מוגה – דברי משיח ח"ד ע' 130)

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

כ) לעשות רצון אביך שבשמים

לאחר שמונה התנא ארבעה אופני עבודה (עז, קל, רץ וגבור), הוא מסיים „לעשות רצון אביך שבשמים“, ומדייק „רצון אביך“, ולא „מצוות אביך“.

ויש לומר הביאור בזה:

מצוות – מורה (גם) על התחלקות המצוות לפרטים, תרי"ג מצוות, שכל אחת חלוקה משאר המצוות באופן קיומה, ועד ש„אין עושין מצוות חבילות חבילות“¹, „דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת“².

רצון – הוא למעלה מהתחלקות (ושינוי דרגות), רצון הוא אחד ויחיד, הן לגבי פרטי הדבר שהוא רוצה, שהרצון הוא בכל פרט בשוה, והן בכללות „אין הרצון משתנה לפי אופן העניינים שהרצון בהם“, „נאמר שבדבר זה הרצון הוא באופן כך ובדבר זה הרצון הוא באופן כך“³.

לכן נקט התנא „רצון אביך“, שכן שלימות העבודה היא כאשר בקיום כל המצוות מורגשת נקודה אחת ויחידה – קיום רצונו של הקב"ה⁴.

3) ספה"מ קונטרסים ח"ב עמ' שיב. (4) ספה"ש תנשא

1) ברכות מט, א. (2) תודה לפי – מ"ק ח, ב. ח"ב עמ' 554.

ותן חלקנו בתורתך

הבקשה „ותן חלקנו (סתם) בתורתך“ היא שהבירור ד„חלקו בעולם“¹ יהי על ידי התורה דוקא, שהוא בירור בדרך מנוחה, היינו שאינו מתלבש בלבושי המתברר אלא הבירור נעשה ממילא מצד הגילוי אור². וכמאמר³ „מאן מלכי רבנן“, והמלך יושב בהיכלו וגוזר גזירות ומתבצעים הדברים בדרך ממילא על ידי השרים וכו'. ובאופן זה אין שייך שום אחיזה ללעומת זה, מכיון שאינו מתלבש בו, וכן אין חשש שיהיו הדברים המתבררים חוזרים ונופלים ח"ו⁴.

ולכן מקדימים „שיבנה בית המקדש במהרה בימינו“, כי עיקר ענין הבירור בדרך מנוחה יהי לעתיד לבא⁵.

לאור האמור מובן גם מדוע נקבעה תפלה זו בסיום תפלת שמונה עשרה: שהרי בירור נפש הבהמית בשעת התפלה הוא בדרך מלחמה, וכמאמר „שעת צלותא שעת קרבא“ (אלא שהיא „שעת קרבא“ בלבד ונקראת „חרב של שלום“⁶), ולכן מבקשים בסיום התפלה „ותן חלקנו בתורתך“, שהבירור יהי על ידי התורה שהוא בדרך מנוחה ממש⁷.

1) ראה תניא פל"ז. (2) ראה תוי"א בראשית ה, ד ואילך. ד"ה ת"ר נ"ח תרנ"ט. (3) גיטין סב, א. (4) ספה"מ תש"ד עמ' 109. (5) כי אז יהי בגילוי שהתורה היא „בעה"ב“ על עניני העולם. (6) לקו"ת ר"פ תצא בשם הזהר. (7) ספה"מ תש"ד עמ' 103. (8) משיחת ש"פ ח"ב תשי"א – על פי רשימת השומעים בלבד.

